

En kommun har hävt ett avtal om tillsvidareanställning efter att en lärare under anställningsförfarandet felaktigt angett att hon var behörig att undervisa i såväl svenska som engelska på högstadiet. Fråga om tillämpning av 30 § avtalslagen alternativt förutsättningsläran.

ARBETSDOMSTOLENDOM
2014-05-14
StockholmDom nr 39/14
Mål nr A 95/13**KÄRANDE**

Lärarnas Riksförbund, Box 3529, 103 69 Stockholm
Ombud: förbundsjuristen Annika Wahlström, adress som ovan

SVARANDE

Uddevalla kommun, 451 81 Uddevalla
Ombud: förhandlingschefen Eric Hietala, adress som ovan

SAKEN

ogiltigförklaring av avskedande m.m.

Bakgrund

Mellan parterna gäller kollektivavtal.

I.B. är medlem i Lärarnas Riksförbund (förbundet). Hon tillträdde den 13 augusti 2012 en tillsvidareanställning som lärare i Uddevalla kommun (kommunen). Under höstterminen 2012 arbetade hon med undervisning i engelska och svenska på högstadiet (årskurs 7–9). Den 20 december 2012 hävde kommunen anställningsavtalet med I.B. med hänvisning till att hon saknade behörighet att undervisa i svenska på högstadiet.

Det är ostridigt att I.B. på en skriftlig fråga under rekryteringsförfarandet svarat kommunen att hon hade behörighet för undervisning i svenska och engelska för årskurs 7–9, men att hon i själva verket inte hade sådan behörighet avseende svenska.

Mellan parterna har uppkommit tvist om I.B. genom att lämna en felaktig uppgift i fråga om sin behörighet gjort sig skyldig till svek enligt 30 § lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (avtalslagen) och kommunen därför haft rätt att som man uttryckt det häva avtalet, alternativt om kommunen haft en sådan rätt eftersom avtalet varit överksamligt med stöd av förutsättningsläran.

För det fall kommunen inte på grund av 30 § avtalslagen eller förutsättningsläran haft stöd för sin åtgärd är parterna överens om att hävningen är att jämställa med ett avskedande, för vilket det saknats laglig grund.

Tvisteförhandlingar har genomförts utan att parterna har kunnat enas.

Yrkanden

Förbundet har yrkat att Arbetsdomstolen ska

1. ogiltigförklara avskedandet av I.B.,
2. förplikta kommunen att till I.B. betala ekonomiskt skadestånd med
 - a) 12 271 kr avseende lön för december månad 2012, jämte ränta enligt 3 och 6 §§ räntelagen fr.o.m. den 25 december 2012 till dess betalning sker,
 - b) 24 476 kr per månad fr.o.m. januari 2013 t.o.m. februari 2014, jämte ränta enligt 3 och 6 §§ räntelagen fr.o.m. den 25:e i varje månad med början den 25 januari 2013 till dess betalning sker, och
 - c) 16 320 kr avseende lön för mars månad 2014 fram till dagen för huvudförhandling i målet (den 21 mars 2014), jämte ränta enligt 3 och 6 §§ räntelagen fr.o.m. den 21 mars 2014 till dess betalning sker, och
3. förplikta kommunen att till I.B. betala allmänt skadestånd med 200 000 kr, jämte ränta på beloppet enligt 4 och 6 §§ räntelagen från dagen för delgivning av stämning (den 17 maj 2013) till dess betalning sker,

Kommunen har bestritt förbundets yrkanden, men vitsordat yrkade belopp avseende ekonomiskt skadestånd och sättet att beräkna ränta som skäliga i och för sig.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader.

Till utveckling av talan har parterna anfört i huvudsak följande.

Förbundet

Norgårdensskolan är en F–9 skola med ca 600 elever. Under våren 2012 utannonserade kommunen en tillsvidareanställning som grundskollärare på den aktuella skolan. I annonsen ställdes krav på vissa personliga egenskaper och på lärarexamen med behörighet i svenska och engelska för årskurs 7–9.

I.B. sökte tjänsten via kommunens hemsida. Hon bifogade ett personligt brev och CV. Av hennes ansökningshandlingar framgår bl.a. följande. Hon har tidigare varit anställd hos kommunen under en sammanhängande period åren 1981 till 2002, varav hon tjänstgjorde på Norgårdensskolan åren 1994–1999. Hennes senaste anställning i kommunen var år 2009. Hon har genom åren arbetat som lärare med barn i åldrarna 9–19 år och undervisat i olika ämnen, men framförallt svenska och engelska. Hon har en Bachelor of Education och en Master of English.

Bachelor of Education motsvarar en mellanstadielärarexamen avseende samtliga ämnen. Master of English avser undervisning i samtliga årskurser, inklusive gymnasiet.

I ansökningsformuläret ställde kommunen frågan ”Har du behörighet för Sv/En för år 7–9?”. I.B. svarade ”Ja” eftersom hon själv uppfattade att så var fallet.

Hon har även uppfattat att kommunen ansett henne behörig. Hon har svarat ja utifrån att hon tidigare varit anställd hos kommunen just för undervisning i de aktuella ämnena i de aktuella årskurserna. Hon har därvid haft särskilt ansvarsfulla arbetsuppgifter, såsom att vara mentor och handledare åt lärarstudenter och att ansvara för rättning av nationella prov, betygssättning etc. Hon har även varit anställd som lärare i svenska och engelska hos kommunerna i Trollhättan och Lysekil och där undervisat på såväl högstadiet som gymnasiet. Hon har således levt i tron att hon varit formellt behörig enligt skollagstiftningen.

Därtill har I.B. utgått från att kommunen har haft tillgång till den dokumentation avseende examensbevis m.m. som hon lämnat in till kommunen i samband med tidigare anställningar. Under anställningsintervjun har I.B. uttryckligen hänvisat till personalakten när hon blev tillfrågad om sina ”papper” eller sin ”dokumentation”, eftersom hon inte hade med sig dem till intervjun. Detta accepterade rektorn A.S., som skulle kontrollera personalakten. A.S. ställde inga frågor om I.B:s utbildning eller behörighet. Intervjun fokuserade på vad I.B. arbetat med under sina tidigare anställningar och då särskilt på Norgårdenskolans, dvs. vad hon undervisat i, vilka projekt hon ansvarat för m.m.

Den 4 juli 2012 beslutade kommunen att tillsvidareanställa I.B. Av hennes anställningsbevis framgår att hon anställdes som lärare för undervisning samt därtill hörande arbetsuppgifter. Det var alltså inte specificerat inom vilka ämnen hon skulle bedriva undervisning. Som tjänsteställe angavs Norgårdenskolans 7–9.

Förbundet vill understryka att den fråga I.B. enligt kommunen har svarat vilseledande på är om hon har *behörighet*. Det är inte samma sak som frågan om hon haft en utbildning avsedd för den aktuella undervisningen.

Inom kommunen är det rutin att rektor kontaktar personalavdelningen för att kontrollera en arbetssökandes akt innan anställning sker. Det har uppenbarligen inte skett.

Inte heller vid det telefonsamtal mellan I.B. och A.S. där I.B. erbjöds anställningen ställdes det några frågor om behörigheten. Diskussionen rörde framförallt lönen.

I.B. tillträdde anställningen som planerat och arbetade under höstterminen 2012 utan att det framfördes några klagomål. I oktober 2012 kontaktades hon emellertid av personalavdelningen som efterfrågade dokumentation över hennes utbildning. Troligen skedde detta med anledning av det krav på legitimation som senare skulle börja gälla. Därefter följde en mejlväxling mellan I.B. och G.U.H. på personalavdelningen.

För att I.B. skulle bli behörig att undervisa på högstadiet även i svenska hade det endast krävts ytterligare 30 högskolepoäng, vilket motsvarar 6 månaders heltidsstudier.

I.B. fick i oktober 2012 ett brev från kommunen där det angavs att det visat sig att hon inte har de poäng som krävs i svenska. I brevet återopas även avsaknad av lärarlegitimation, trots att det vid tidpunkten inte var ett krav. Enligt kommunen hade grunden för en tillsvidareanställning fallit, varför I.B. ombads att skriva under ett nytt anställningsbeslut avseende en tidsbegränsad anställning. I.B. accepterade inte den föreslagna omregleringen, vilket ledde till att kommunen den 19 december 2012 uppmanade henne att lämna sin anställning. Vid de lokala tvisteförhandlingarna i januari 2013 angav kommunen att anställningsavtalet hävts på avtalsrättslig grund, eftersom I.B. gjort sig skyldig till svek.

Avgörande för rätten att häva med stöd av 30 § avtalslagen är att kommunen kan visa att I.B. avsiktligt lämnat oriktiga uppgifter eller avsiktligt förtigit uppgifter. I.B. har emellertid varit i god tro angående sin behörighet. Behörighetsbegreppet är komplicerat, även för en juridiskt kunnig person. Det har förändrats över tid och haft olika innebörd hos olika arbetsgivare. Exempelvis har begreppet lokal behörighet använts, vilket inneburit att lärare av vissa arbetsgivare ansetts behöriga trots att deras kvalifikationer inte motsvarat skollagstiftningens krav.

Enligt 1985 års skollag, som gällde till den 31 juli 2010, var den lärare behörig som hade utbildning för den undervisning läraren i huvudsak skulle bedriva. Det räckte alltså att ha utbildning för ett av ämnena svenska och engelska så länge mer än 50 procent av tjänsten avsåg det ämne där behörighet fanns. Enligt gamla skollagens behörighetsbegrepp var I.B. således behörig trots att hon formellt bara hade utbildning för undervisning i engelska i årskurs 7–9. Därför har hon svarat ja på frågan om behörighet. Det är troligen också skälet till att kommunen tidigare har ansett henne behörig.

Den nya skollagen (2010:800) trädde i kraft den 1 augusti 2010, men tillämpades först från och med den 1 juli 2011. I förhållande till gamla skollagen innehåller den förändringar beträffande såväl behörighetsbegreppet som förutsättningarna för tillsvidareanställning. Enligt 2 kap. 20 § skollagen var emellertid det enda kravet för tillsvidareanställning vid tidpunkten för anställningen att personen hade någon typ av lärarexamen. Från och med den 1 december 2013 krävs därutöver innehav av lärarlegitimation. I.B. uppfyllde emellertid det krav som gällde i den här delen vid tidpunkten för anställningen.

Av 2 kap. 13 § skollagen framgår vem som får användas för undervisning. Enligt dess ursprungliga lydelse, vilken gällde vid tidpunkten för anställningen, är det lärare som har utbildning avsedd för undervisning i ämnet. Från och med den 1 december 2013 får endast den som är legitimerad som lärare och behörig att bedriva undervisning i ämnet enligt behörighetsförordningen bedriva undervisning. Denna bestämmelse reglerar emellertid inte förutsättningarna för tillsvidareanställning.

Kraven för att få undervisa har alltså skärpts i 2010 års skollag genom att det krävs utbildning avsedd för den aktuella undervisningen. Kommunen har emellertid, som redan påpekats, frågat om behörigheten, inte om I.B. hade utbildning avsedd för undervisningen i fråga.

I.B. har svarat ja på frågan om behörigheten utifrån det behörighetsbegrepp hon känt till. Hon har inte insett, eller bort inse, att den nya skollagen inneburit att hon inte längre fick undervisa i svenska på högstadiet. Detta framgår inte minst av hennes mejlväxling med G.U.H. i oktober 2012.

I.B. innehar lärarlegitimation sedan november 2013. Hon har fyllt 57 år och uppfyller med råge kravet på fyra läsårs undervisningserfarenhet. Hon har gett in en ansökan om utökad lärarlegitimation och kommer sannolikt att få legitimation avseende svenska också, inklusive för undervisning på gymnasiet. Skolverket har emellertid inte prövat ansökan ännu eftersom kommunen, till skillnad från I.B:s andra tidigare arbetsgivare, inte har lämnat in nödvändiga erfarenhetsintyg.

Behörighetsbegreppets komplexitet, kommunens tillgång till avgörande information samt det faktum att I.B. uppfyllde skollagens krav på tillsvidareanställning vid anställningstidpunkten är faktorer som gör att förutsättningsläran inte kan anses tillämplig.

Kommunen

I.B. har varit anställd av kommunen mellan åren 1981 och 2002. Under år 2006 var hon anställd som vikarie. År 2009 var hon anställd endast under fyra dagar och då hos barn- och utbildningsförvaltningen.

Behörighetsbegreppet är inte särskilt komplicerat. Det är vad som gällde vid tidpunkten för anställningen som är av betydelse. Det krävdes då full behörighet i samtliga ämnen läraren skulle undervisa i. Läraren kan inte tillsvidareanställas med mindre än att detta krav är uppfyllt.

Det är inte trovärdigt att I.B. trodde att hon vid ansökan var behörig utifrån 1985 års skollag. Alla lärare har följt utvecklingen med den nya skollagen, och den kan inte ha undgått I.B. I.B. har enligt kommunens uppfattning varit i ond tro angående sin behörighet.

Kommunen har aldrig gjort gällande att det krävdes legitimation. Det krävdes emellertid full behörighet i samtliga ämnen. Av just den anledningen hade kommunen i april 2012 tvingats förflytta en lärare från Norgårdenskolan eftersom denne inte hade full behörighet i svenska och engelska för årskurs 7–9. Det var skälet till att den aktuella tjänsten annonserades ut. I annonsen framgick under rubriken kvalifikationer med all önskvärd tydlighet att det krävdes en lärarexamen med behörighet i svenska och engelska för årskurs 7–9.

Kommunen fick in sex ansökningar. Fyra av de sökande angav att de hade full behörighet. En av dem var I.B., där detta visade sig vara felaktigt.

I.B. kallades till intervju av rektor A.S. A.S. hade med sig ett formulär med sedvanliga intervjufrågor som gällde varför I.B. blev lärare o.d. Hon ställde också en kontrollfråga angående behörigheten, varvid I.B. gav ett positivt svar, trots att hon rimligen borde ha vetat att hon inte var behörig.

Så sent som när A.S. ringde upp och erbjöd henne anställningen förteg I.B. sin bristande behörighet. I.B. begärde 31 700 kr i månadslön, vilket A.S. tyckte var högt. Efter att ha rådfrågat skolkontoret återkom hon emellertid till I.B. och sa att kommunen accepterade lönen eftersom I.B. hade full behörighet, och I.B. erhöll anställningen.

Det fanns naturligtvis en personakt avseende I.B. i kommunen. Rektorn hade emellertid skäl att anta att I.B. hade vidareutbildat sig i svenska sedan den senaste anställningen.

I oktober 2012 upptäckte G.U.H. på personalavdelningen att det saknades handlingar beträffande I.B. När dessa väl kom in kunde det konstateras att det saknades handlingar som visade att I.B. var behörig att undervisa i svenska i årskurs 7–9.

Skollagen är lex specialis i förhållande till anställningsskyddslagen. Avsaknad av full behörighet innebär att personen ska anställas på en tidsbegränsad anställning. När behörighetsbristen upptäcktes togs därför kontakt med I.B., som erbjöds en omreglering av anställningen till en tidsbegränsad sådan. När I.B. avböjde hade kommunen inget annat val än att häva hennes anställning med stöd av 30 § avtalslagen, alternativt förutsättningsläran. Anställningen upphörde den 19 december 2012, vilket sammanföll med längsta möjliga tid för tidsbegränsad anställning enligt skollagen.

I.B. har haft kunskap om behörighetsbegreppet. Hon har under en tidigare anställningsperiod inkommit till kommunen med skriftliga förfrågningar angående hur många ytterligare högskolepoäng hon behövde läsa för att bli behörig att undervisa i engelska på högstadiet. Därefter har hon inkommit med ytterligare underlag avseende sin behörighet i engelska. Däremot har det inte inkommit något som styrker hennes behörighet i svenska.

Kommunen gör gällande att det har varit fråga om kvalificerad ond tro från I.B:s sida. Hon har vid tre tillfällen på direkta frågor förtigit uppgiften att hon inte är behörig. Det har hon gjort mot bättre vetande och i avsikt att förleda kommunen att anställa henne, vilket blivit följderna av I.B:s vilseledande.

I vart fall har I.B:s onda tro varit av normalgraden, varvid förutsättningsläran kan tillämpas. Kommunen hade aldrig anställt I.B. tills vidare om kommunen haft kännedom om hennes bristande behörighet. Kommunen har utgått från att sådan behörighet fanns. Denna förutsättning har varit synbar för I.B., som har insett eller bort inse att kommunen inte hade anställt henne om hon inte hade full behörighet. Det finns skäl att lägga risken för den bristande förutsättningen på I.B. Kommunen har gjort allt man kan begära för att kontrollera behörigheten. Arbetsgivaren har rätt att utgå från att de uppgifter som presenteras av en sökande är korrekta.

Utredningen

Målet har avgjorts efter huvudförhandling. På förbundets begäran har hållits förhör under sanningsförsäkran med I.B. På kommunens begäran har hållits vittnesförhör med A.S. och G.U.H. Parterna har åberopat viss skriftlig bevisning.

Domskäl

Skollagstiftningen

Enligt 2 kap. 3 § skollagen (1985:1100), dvs. 1985 års skollag, var kommuner skyldiga att för undervisningen använda lärare som hade en utbildning som var avsedd för den undervisning de *i huvudsak* skulle bedriva. En kommun kunde alltså använda en lärare med utbildning för undervisning i engelska på högstadiet också för undervisning i annat ämne för vilket läraren saknade utbildning bara den läraren i huvudsak skulle bedriva undervisning i engelska på högstadiet.

Sommaren 2010 utfärdades en ny skollag, skollagen (2010:800), och en lag (2010:801) om införande av den lagen. Den nya lagen ersatte den gamla såvitt avser utbildning från och med den 1 juli 2011.

Enligt 2 kap. 13 § 2010 års skollag (i den lydelse som gällde till den 1 december 2013) ska huvudmännen för undervisning använda lärare som har en utbildning som är avsedd för den undervisning som läraren ska bedriva. Regeringen får meddela föreskrifter om vilken utbildning som krävs för att få bedriva viss undervisning i skolväsendet, vilket också har gjorts genom förordningen (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare. Enligt 2010 års skollag ska kommunen alltså bara använda lärare som har föreskriven utbildning för *all* den undervisning läraren ska bedriva.

Bestämmelsen i 2 kap. 13 § skollagen har emellertid varit föremål för flera ändringar. I paragrafen anges i dag att endast den som har legitimation som lärare och är behörig för viss undervisning får bedriva undervisningen. Den bestämmelsen skulle ursprungligen, enligt lag utfärdad i mars 2011, tillämpas från och med den 1 juli 2012, men ikraftträdandet flyttades, så sent som genom lag utfärdad den 20 juni 2012, fram till den 1 december 2013 (se SFS 2011:189 och SFS 2012:493).

Bakgrund

Följande är ostridigt eller framgår av utredningen.

I.B. har en examen som mellanstadielärare och har vidareutbildat sig så att hon har föreskriven utbildning för att få undervisa i engelska på högstadiet. Hon har däremot inte föreskriven utbildning för undervisning i svenska på högstadiet.

I.B. började i kommunen som mellanstadielärare år 1981. Efter vidareutbildning i engelska undervisade hon i flera år i kommunen i engelska och svenska både

på högstadiet och på gymnasiet, bl.a. på Norgårdenskolan, som tillsvidareanställd ämneslärare tills hon slutade hos kommunen år 2002. Därefter hade hon ett par kortare anställningar hos kommunen, varav den senaste avslutades år 2009. I.B. har också arbetat som lärare för andra arbetsgivare.

Under våren 2012 hade man på Norgårdenskolan gjort en översyn av vilka lärare som hade föreskriven utbildning för den undervisning respektive lärare bedrev. Därvid hade det upptäckts att en lärare inte hade föreskriven utbildning för den undervisning i svenska och engelska han bedrev på högstadiet. Läraren förflyttades därför inför höstterminen 2012, och kommunen publicerade den 21 juni 2012 en annons för att finna en efterträdare. Annonsen hade rubriken "Grundskollärare 7–9 i Sv/En till Norgårdenskolan". Under rubriken "Kvalifikationer" angavs: "Förutom lärarexamen med behörighet i Sv/En för år 7–9 fäster vi stor vikt vid [...]".

I.B. svarade på annonsen genom att på kommunens hemsida fylla i ett ansökningsformulär och bifoga en meritförteckning. I ansökningsformuläret fanns frågan: "Har du behörighet i Sv/En för år 7–9?". På den frågan svarade I.B.: "Ja".

Efter att rektorn A.S. haft intervjuer med I.B. och tre andra sökande som också angav sig ha behörighet erbjöds I.B. anställningen vid ett eller ett par telefonsamtal med A.S. Genom beslut den 4 juli 2012 anställde kommunen I.B. tills vidare som lärare vid Norgårdenskolan 7–9 från och med den 13 augusti 2012. I.B. tillträdde anställningen och började undervisa.

Efter att kommunen genom frågor till I.B. fått klart för sig att hon inte hade föreskriven utbildning för undervisning i svenska på högstadiet hävde kommunen den 20 december 2012 anställningsavtalet med I.B.

Tvisten

Kommunen har som man uttryckt det hävt anställningsavtalet med I.B. Kommunen har gjort gällande att I.B. genom att under anställningsförfarandet ange att hon var behörig att undervisa i såväl svenska som engelska på högstadiet, trots att hon saknade sådan behörighet avseende undervisning i svenska, svikligen förlett kommunen att träffa anställningsavtalet. Enligt kommunen är anställningsavtalet ogiltigt eller inte verksamt enligt 30 § avtalslagen eller med tillämpning av den s.k. förutsättningsläran.

Förbundet har bestritt att I.B. svikligen förlett kommunen att träffa anställningsavtalet. Enligt förbundet har I.B. inte insett, eller bort inse, att 2010 års skollag inneburit att hon inte längre fick användas som lärare för undervisning i svenska på högstadiet. Omständigheterna är, enligt förbundet, inte sådana att förutsättningsläran kan tillämpas.

Om kommunen inte på grund av 30 § avtalslagen eller förutsättningsläran haft stöd för sin åtgärd, är det ostridigt att kommunens hävning inneburit ett avskedande utan laglig grund.

Såsom parterna lagt upp sin talan har vad som förekommit efter att I.B. blev anställd och frågan om kommunen enligt skollagen fick anställa I.B. utan tidsbegränsning betydelse bara i den utsträckning det kan belysa förutsättningarna för anställningsavtalets giltighet när det ingicks.

Har I.B. svikligen förlett kommunen att anställa henne?

För att kommunen med stöd av 30 § avtalslagen inte ska vara bunden av anställningsavtalet krävs att I.B. svikligen förlett kommunen att ingå avtalet. Det kommunen lägger I.B. till last är att hon under anställningsförfarandet för kommunen oriktigt angett att hon var behörig att undervisa i såväl svenska som engelska på högstadiet. För att det ska vara fråga om svek enligt bestämmelsen krävs att kommunen styrker att I.B. har lämnat kommunen en oriktig uppgift, att hon insett att uppgiften var oriktig men att hon ändå lämnat den för att förmå kommunen att ingå anställningsavtalet.

I.B. fick enligt den lagstiftning som gällde vid ansökningsförfarandet inte användas av kommunen för undervisning i svenska på högstadiet. Genom att i ansökan till kommunen svara ja på frågan om hon hade behörighet i Sv/En för ”år” (varmed får förstås ”årskurs”) 7–9 får hon därför i och för sig anses ha lämnat kommunen en oriktig uppgift. Det är däremot inte styrkt att I.B. i något annat sammanhang lämnat kommunen någon uttrycklig uppgift om möjligheten att använda henne för undervisning i svenska på högstadiet. Kommunens påstående om att I.B. skulle ha gjort det vid anställningsintervjun med A.S. får nämligen inget stöd av vad A.S. själv berättat.

Kommunen får också anses ha gjort gällande att I.B. skulle svikligen ha förtigit att hon inte fick användas av kommunen för undervisning i svenska på högstadiet, bl.a. vid ett telefonsamtal med A.S. Med hänsyn till att det är utrett att I.B. uttryckligen lämnat en oriktig uppgift har det emellertid inte någon självständig betydelse om I.B. genom att inte självmant upplysa om det riktiga förhållandet kan anses ha svikligen förtigit den riktiga uppgiften.

I.B. har berättat att hon svarade ja på frågan om behörighet eftersom hon trodde att hon hade efterfrågad behörighet då hon tidigare hade arbetat på den aktuella skolan och andra skolor som lärare i både engelska och svenska på högstadiet. Enligt vad I.B. berättat kände hon inte till att förändringar i lagstiftningen hade inneburit att hon inte längre fick användas som lärare i svenska på högstadiet; hon trodde att förändringarna skulle beröra henne först år 2015.

Kommunen har anfört att behörighetsreglerna inte är särskilt komplicerade och att ingen lärare kan ha missat diskussionen om förändringarna avseende lärarnas behörighet, men inte pekat på några specifika omständigheter som talar för att I.B. utifrån denna diskussion måste ha förstått att 2010 års skollag påverkade möjligheten att använda just henne för undervisning i svenska på högstadiet. Även om A.S. vid intervjun kan ha berättat att anledningen till anställningsförfarandet var att en lärare hade förflyttats på grund av bristande behörighet, vilket I.B. förnekade, innebär det inte att I.B. måste ha insett att möjligheten att använda henne för undervisning förändrats.

I.B. hade inte med sig dokumentation av sin utbildning till anställningsintervjun. Av A.S:s uppgifter framgår att hon inte heller hade förväntat sig det och att hon inte under anställningsförfarandet bad I.B. att visa upp dokumentation. Redan därför kan underlåtenheten att visa upp dokumentationen inte anses tala för att I.B. hade för avsikt att vilseleda kommunen.

Det har inte framkommit att A.S., som berättat att hon förlitat sig på uppgiften i ansökan om behörighet, under anställningsförfarandet muntligen skulle ha riktat några konkreta frågor till I.B. om hennes behörighet eller utbildning, annat än rent allmänna frågor om varför hon blivit lärare och varför hon valt ”sina ämnen”. Det har således inte framkommit att I.B. skulle ha undvikit att svara på frågor kring sin behörighet och utbildning.

Att I.B. under sina tidigare anställningar hos kommunen – i vart fall före år 2010 – ställt frågor om vilken utbildning som krävs för behörighet som ämneslärare på högstadiet visar inte att hon måste ha insett att senare ändringar i lagstiftningen förändrat möjligheten att använda henne för undervisning.

Vad I.B. berättat om anledningen till att hon lämnade uppgiften om sin behörighet är enligt Arbetsdomstolens bedömning inte så osannolikt att det lämnas utan avseende. Enligt Arbetsdomstolens mening har kommunen vidare inte förmått motbevisa vad I.B. berättat. Arbetsdomstolens slutsats är att kommunen inte har styrkt ens att I.B. faktiskt insett att den uppgift om behörigheten hon lämnat kommunen varit oriktig. Bestämmelsen i 30 § avtalslagen medför därmed inte att kommunen inte är bunden av anställningsavtalet.

Förutsättningsläran

Förutsättningsläran är en allmän rättsgrundsats som kan betraktas som ett komplement till ogiltighetsgrunderna i avtalslagen. Denna allmänna rättsgrundsats har i praxis (NJA 1981 s. 269) formulerats enligt följande.

Uppenbart är att part i ett avtal regelmässigt själv måste bära risken av att hans förutsättningar för avtalet brister. Annat gäller, om svikligt eller därmed likställt förfarande ligger motparten till last. Men även i vissa andra fall, där en förutsättning varit väsentlig för part och detta också insetts eller bort inses av motparten, torde – låt vara i snäv omfattning – rättslig betydelse kunna tillerkännas förutsättningar, och detta även på det sättet att förutsättningsbristande kan medföra att avtal förklaras ej vara gällande. Härför bör dock krävas, att särskilda omständigheter föreligger som gör detta lämpligt och rimligt.

För att det ska komma i fråga att ogiltigförklara ett avtal – eller som i detta fall godta en hävning av ett anställningsavtal – med stöd av förutsättningsläran måste alltså flera omständigheter vara uppfyllda. Det krävs till att börja med att den som företar en rättshandling (i det här fallet kommunen) har utgått från en viss förutsättning (i det här fallet att I.B. fick användas för undervisning i både svenska och engelska på högstadiet) som har varit av väsentlig betydelse för

viljan att vidta rättshandlingen, men att förutsättningen sedan visar sig vara felaktig. Detta ska också ha varit synbart för motparten (i det här fallet I.B.). I det här fallet krävs det alltså att I.B. insett, eller åtminstone bort inse, att kommunen utgick från förutsättningen och att denna hade väsentlig betydelse för beslutet att anställa henne. Även om det som nu sagts är uppfyllt krävs det slutligen att det finns några särskilda omständigheter som gör att det är lämpligt och rimligt att avtalet inte blir verksamt.

Arbetsdomstolen gör följande bedömning.

Kommunens annonserade efter en lärare för undervisning i bl.a. svenska på högstadiet och efterfrågade särskilt om I.B. hade behörighet för detta. Omständigheterna är sådana att det, genom bl.a. A.S:s uppgifter, får anses utrett att kommunen vid anställningsbeslutet utgick från att I.B. fick användas för undervisning i svenska på högstadiet och att kommunen inte skulle ha ingått det aktuella anställningsavtalet om den känt till att så inte var fallet. Mot bakgrund bl.a. av hur kommunen utformat annonsen och ansökningsformuläret får det också anses utrett att I.B. åtminstone borde ha insett detta.

Den avgörande frågan är därför om det i det här fallet finns sådana särskilda omständigheter som gör det lämpligt och rimligt att göra avsteg från huvudregeln att en part i ett avtal själv får bära risken av att hans eller hennes förutsättningar för avtalet brister.

Kommunen har frågat efter behörighet att undervisa i svenska på högstadiet och I.B. har som svar uttryckligen angett att hon hade sådan behörighet. Det är alltså som konstaterats tidigare I.B. som själv lämnat kommunen en objektivt sett oriktig uppgift om möjligheterna att använda henne för undervisning i svenska på högstadiet. Hade hon inte gjort det, skulle kommunen med största sannolikhet inte på det sätt som skett ha utgått från att hon kunde användas till det den utannonserade anställningen avsåg. I.B:s oriktiga uppgift, som kommunen utgått från, har vidare avsett en objektiv egenskap hos henne själv (i praktiken vilken utbildning hon hade). I.B. får anses ha varit oaktsam när hon utan kontroller av t.ex. allmänt omdiskuterade ändringar i lagstiftningen svarade oreserverat ja på kommunens fråga om behörighet.

Det som nu redovisats – särskilt att arbetssökanden av oaktsamhet lämnat arbetsgivaren oriktiga uppgifter om en konkret och objektiv egenskap hos sig själv – är särskilda omständigheter av sådan art som talar för att det är lämpligt och rimligt att låta en nyanställd bära risken för att arbetsgivarens synliga och väsentliga förutsättning brast.

Det finns emellertid i detta fall också särskilda omständigheter som talar för en annan bedömning.

Såsom redovisats inledningsvis i domskälen har lagstiftningen om vilka som får användas för undervisning genomgått flera förändringar på kort tid och utfärdade lagar har ändrats innan de trätt i kraft. Det krav på legitimation som enligt en utfärdad lag skulle träda i kraft den 1 juli 2012 ändrades t.ex. genom en lag som utfärdades så sent som dagen innan kommunen den 21 juni samma

år publicerade sin annons. Kravet på utbildning i alla de ämnen en lärare ska bedriva undervisning i hade också skärpts per den 1 juli 2011. Det har framkommit att kommunen på den aktuella skolan under våren 2012 gjorde en översyn av om de lärare som fanns fick användas för den undervisning de bedrev och fann åtminstone en lärare som tydligen efter den 1 juli 2011 hade undervisat i ett ämne trots att han inte hade föreskriven utbildning. Det nu sagda visar att det inte varit helt lätt för kommunen och lärare att bedöma om en lärare fick användas för viss undervisning.

Härtill kommer det faktum att kommunen tidigare använt I.B. för undervisning i svenska och de uppgifter som I.B. lämnat till kommunen om sin utbildning i den meritförteckning hon bifogat till sin ansökan. I.B. angav i meritförteckningen att hon hade en "Bachelor of Education" och en "Master of English". Förbundet har utan invändning från kommunen gjort gällande att en "Bachelor of Education" är en examen för mellanstadielärare, vilket I.B. inledningsvis arbetade som hos kommunen. Av meritförteckningen kan det således inte anses framgå att I.B. hade vid ansökningstillfället föreskriven utbildning för undervisning i svenska på högstadiet. Det har därför enligt Arbetsdomstolens mening funnits anledning för kommunen att redan utifrån meritförteckningen kontrollera I.B:s kortfattade svar på frågan om sin behörighet, t.ex. genom kontrollfrågor till henne.

Mot bakgrund av de omständigheter som nämnts i de två närmast föregående styckena anser Arbetsdomstolen att kommunen i detta fall bör bära risken för att I.B. inte hade den behörighet för undervisning kommunen förutsatte när anställningsavtalet träffades. Anställningsavtalet är därmed inte heller överksamt med stöd av förutsättningsläran.

Slutsatser

Arbetsdomstolen har kommit fram till att bestämmelsen i 30 § avtalslagen inte medför att anställningsavtalet är ogiltigt och att avtalet inte heller är överksamt med stöd av förutsättningsläran. Anställningsavtalet har således varit giltigt och bindande för kommunen samt omfattats av anställningsskyddslagen. Kommunens åtgärd att häva anställningsavtalet innebär därmed i enlighet med vad parterna är överens om att kommunen har avskedat I.B. utan laga grund. Avskedandet ska därför förklaras ogiltigt. I.B. har också rätt till ersättning för den lön, jämte ränta, hon ostridigt gått miste om till följd av avskedandet.

Kommunen ska därutöver betala I.B. allmänt skadestånd. Med hänsyn till omständigheterna, bl.a. att I.B. under anställningsförfarandet av oaktsamhet lämnat kommunen en oriktig uppgift som hon åtminstone borde ha insett var väsentlig för kommunen, bör det allmänna skadeståndet bestämmas till 75 000 kr.

Rättegångskostnader

Kommunen har förlorat och ska därför ersätta förbundet för dess rättegångskostnader, vilka kommunen vitsordat som skäligen i och för sig, jämte ränta enligt lag.

Domslut

1. Arbetsdomstolen ogiltigförklarar avskedandet av I.B.
2. Arbetsdomstolen förpliktar Uddevalla kommun att till I.B. betala
 - a) 12 271 kr, jämte ränta enligt 6 § räntelagen fr.o.m. den 25 december 2012 till dess betalning sker,
 - b) 24 476 kr per månad fr.o.m. januari 2013 t.o.m. februari 2014, jämte ränta enligt 6 § räntelagen fr.o.m. den 25:e i varje månad med början den 25 januari 2013 till dess betalning sker, och
 - c) 16 320 kr, jämte ränta enligt 6 § räntelagen fr.o.m. den 21 mars 2014 till dess betalning sker.
3. Arbetsdomstolen förpliktar Uddevalla kommun att till I.B. betala allmänt skadestånd med 75 000 kr, jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från den 17 maj 2013 till dess betalning sker.
4. Uddevalla kommun ska ersätta Lärarnas Riksförbund för rättegångskostnader med 153 810 kr, varav 148 190 kr avser ombudsarvode, jämte ränta på det förstnämnda beloppet enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Ledamöter: Sören Öman, Ulrika Stenbeck Gustavson, Berndt Molin,
Åsa Kjellberg Kahn och Lena Maier Söderberg. Enhälligt.

Rättssekreterare: Hanna Svensson